

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Анотація. У статті визначено передумови формування стратегічних пріоритетів розвитку країни, розглянуто проблеми, що впливають на рівень конкурентоспроможності, інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості, запропоновано стратегічні напрями соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: економічна стратегія, стратегічні фактори, національна економіка, Стратегія «Україна 2020», індекс глобальної конкурентоспроможності, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість.

Summary. Pre-conditions of forming of strategic priorities of development of country are certain in the article, considered problems, which influence on the level of competitiveness, investment climate and investment attractiveness, strategic directions of socio-economic development of Ukraine are offered in the conditions of eurointegration.

Key words: economic strategy, strategic factors, national economy, Strategy «Ukraine 2020», index of global competitiveness, investment climate, investment attractiveness.

Постановка проблеми. Визначення національної парадигми і стратегії сталого розвитку України відбувається під впливом сучасних світових тенденцій щодо вирішення проблеми не тільки гармонійного розвитку людства, але навіть його виживання. Ця проблема повинна вирішуватись шляхом переосмислення господарської поведінки держави, враховуючи помилки попереднього періоду та розробляючи стратегічні орієнтири сталого соціально-економічного розвитку країни.

Концептуальні підходи до сталого розвитку формувалися суспільством поступово. Більш того, є всі підстави охарактеризувати його як нову соціально-економічну парадигму. Термін «сталий розвиток», як добре відомо, введений у широкий вжиток Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку (Комісія Брунтланд) у 1987 р. Під сталим розуміють такий розвиток, який задовольняє потреби нинішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

Слід визначити, що деякі питання, на яких необхідно зосередити увагу в подальших дослідженнях, вимагають рішення, оскільки вони мають системоформувальний характер. По-перше, необхідно визначити, чому Україна, як держава, що має досить значні стратегічні запаси різного виду ресурсів, є однією з бідних країн Європи. По-друге — чи зможе Україна в разі наявності необхідних коштів використати їх належним чином на користь досягнення сталого розвитку, чи спро-

можна вона перетворити свої ресурси на дієвий капітал і потужне джерело розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кризові явища у вітчизняній економіці спонукають до пошуку шляхів підвищення ефективності соціально-економічного розвитку, що вимагає комплексного дослідження і достовірного оцінювання стану та тенденцій розвитку України. Законодавче ухвалення угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) підтверджує незворотність євроінтеграційного курсу країни і стало підґрунтям наукового вивчення впливу євроінтеграційних умов на розвиток вітчизняної економіки. Дослідженню теоретичних і практичних проблем підвищення ефективності функціонування економіки України, формування стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки в умовах глобалізації присвячено праці Б. М. Пунько, А. М. Сундука, О. Гончара, О. І. Коряцької та інших. Проте є потреба у додаткових дослідженнях у частині виявлення умов, що передують виникненню цих проблем, і формування стратегічних напрямів їх вирішення.

Мета статті полягає в аналізі окремих економічних показників та визначенні пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація та євроінтеграція відкривають нові можливості як для України, так і для усіх під-

© Г. І. Фролова, 2018

Бібліографія ДСТУ:

Фролова Г. І. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції / Г. І. Фролова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2018. — № 1 (41). — С. 39–43.

References (APA):

Frolova H. I. (2018). *Stratehichni napriamy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh yevrointehratsii* [Strategic sectors of social-economic development of Ukraine in the conditions of euro integration]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 1 (41), 39–43 (in Ukr.).

приймницьких структур. Одночасно інтеграція в міжнародний економічний простір формує нові ризики та невизначеності, може завдати суттєвих негативних наслідків для тих країн, які не обґрунтували ефективну стратегію формування й розвитку свого конкурентоспроможного потенціалу. Актуальність питань зростає в умовах загострення глобальної конкуренції, нав'язування інтеграційних правил поведінки, застосування загальних для всіх суб'єктів конкурентної боротьби принципів, правил і норм, поглиблення

фінансової кризи, недосконалості вітчизняного законодавства [1].

Виходячи з цього, для визначення місця України у світовій економіці є необхідність проаналізувати показники рівня глобальної конкурентоспроможності нашої держави.

Згідно з Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 (The Global Competitiveness Index), Україна цього року посіла 81-е місце серед 137 країн світу, покращивши свої позиції на чотири пункти (рис. 1).

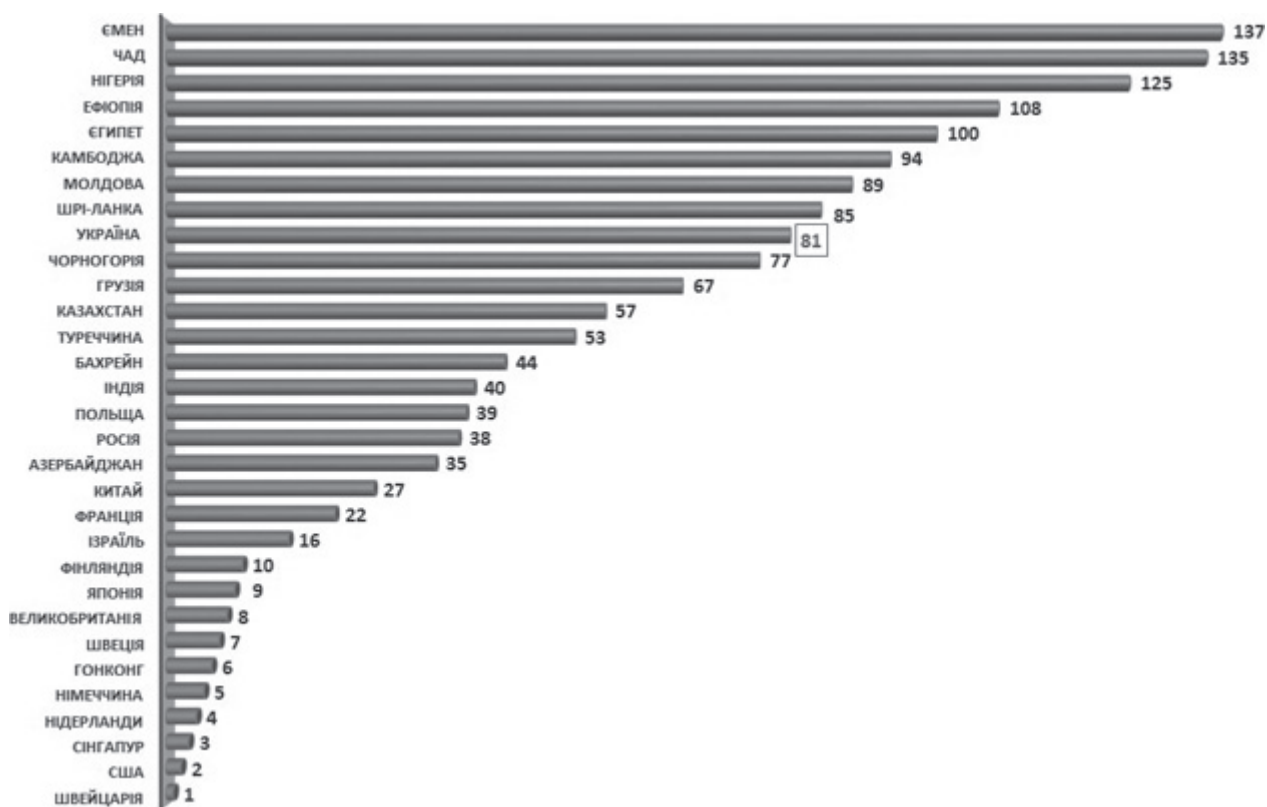

Рис. 1. Позиція України у рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 рр.

Згідно з даними дослідження, Україна погіршила свої позиції у 4 з 12 основних показників. Найбільше втрачено (мінус 13 пунктів) за складовою «Ефективність ринку праці». Також Україна зазнала втрат за оцінкою інноваційної складової Індексу (мінус 9 пунктів), інфраструктурної (мінус 3 пункти) та за складовою, що характеризує вищу освіту та професійну підготовку (мінус 2 пункти). Незважаючи на незначні покращення, в

цьому році в нас все ще найгірші позиції за оцінкою міцності банків (130 місце), за регулюванням фондових бірж (134 місце), за якістю доріг (130 місце), за інфляційними змінами та за здатністю країни утримувати таланти (129 місце), за захистом права власності (128 місце).

Позицію України та деяких країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Позиції України та деяких країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності

Країна	2012–2013 рр. (зі 144 країн)	2013–2014 рр. (зі 144 країн)	2014–2015 рр. (зі 144 країн)	2015–2016 рр. (зі 144 країн)	2016–2017 рр. (зі 144 країн)	2017–2018 рр. (зі 144 країн)
Україна	73	84	76	79	85	81
Грузія	77	72	69	66	59	67
Туреччина	43	44	45	51	55	53
Росія	67	64	53	45	43	38
Польща	41	42	43	41	36	39

Негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): інфляцію, корупцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, нестабільність уряду, ускладнений доступ до фінансів, неефективну державну бюрократію, регулювання валютного ринку, недостатню освіченість працівників, погану етику робочої сили, недостатню здатність до інновацій, обмежувальне регулювання ринку праці, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я [2].

Підвищення рівня конкурентоспроможності України потребує, насамперед, залучення інвестиційного капіталу. Інвестори визначають, у яку країну доцільніше вкладати свої кошти, тим самим надають оцінку інвестиційному клімату та інвестиційній привабливості.

Тому є необхідним прийняття довгострокової концепції структурної перебудови національної економіки та цілеспрямоване формування такого інвестиційного режиму, у рамках якого був би економічно доцільний перетік капіталу у більш перспективні і стратегічно вигідні види економічної діяльності. Необхідно, щоб інвестиційний режим, зокрема, передбачав державні заходи, у т. ч. здійснювані через спеціально уповноважені державні організації або діючі за дорученням держави недержавні структури (недержавні агентства розвитку, інститути фінансування і страхування експорту тощо) [3].

За даними Держстату України, обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (акціонерний капітал нерезидентів) на 1 липня 2017 року становив 38,982 млрд. дол., що на 1,657 млрд. дол., або на 4,4 %, більше від показника на початок року — на рівні 37,325 млрд. дол. Згідно з наведеними даними, інвестиції надходили з 75 країн світу, при цьому основними інвесторами стали Кіпр з обсягом вкладень в 287 млн. дол. і Велика Британія — 160 млн. дол. Найбільші обсяги прямих інвестицій були спрямовані у промисловість — 265 млн. дол., фінансову і страхову діяльність — 226 млн. дол. За оцінками Держстату, іноземні інвестори у 2016 році вклали в економіку України 4,406 млрд. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), що на 642 млн. дол., або на 17,1 %, більше від показника за 2015 рік — на рівні 3,764 млрд. дол. [4].

Таким чином, спостерігаємо, що обсяг іноземних інвестицій залишається недостатнім для фінансової підтримки економіки. Звертає на увагу, що Кіпр залишається у числі найбільших інвесторів. Інші європейські держави не поспішають вкладати свої кошти в нашу економіку, зважаючи на ті фактори, що впливають на зниження інвестиційної привабливості України. Разом з тим

слід зауважити, що у 2017 році цей показник незначно зріс.

Так, індекс інвестиційної привабливості України за результатами опитування компаній-членів Європейської Бізнес Асоціації досяг максимального значення з 2011 року, становлячи 3,15 бала за п'ятибальною шкалою. При цьому топ-менеджмент опитаних компаній зазначив у числі позитивних факторів прискорення дерегуляції, відкритість державних даних і впровадження електронних сервісів, спрощення дозвільних процедур при будівництві, впровадження інституту приватних виконавців судових рішень та інше. Водночас негативними факторами залишаються військові дії на Сході країни, незадовільні темпи реформ (включаючи боротьбу з корупцією, земельну і судову реформи), а також високий рівень тіньової економіки. У червні 2016 року індекс інвестиційної привабливості України від ЄБА становив 2,88 бала, а в грудні 2016 року — 2,85 бала [5].

Крім того, Мінекономрозвитку оцінює зростання ВВП у січні-вересні 2017 року на 2,3 %. Міжнародний валютний фонд 10 жовтня зберіг прогноз зростання реального ВВП України у 2017 році на 2 %. До цього, 3 жовтня, Світовий банк також зберіг прогноз зростання української економіки у 2017 році на 2 %. У Кабінеті Міністрів України прогнозують зростання економіки в поточному році на 1,8 % [6].

Рівень зростання ВВП на 2 % також є недостатнім для суттєвого зростання економіки. Перелічені фактори свідчать про те, що в Україні відбувається зростання без розвитку, яке не може бути визнаним ані сталим, ані перспективним для країни.

Тому нашій державі, в особі уряду та інших державних структур, життєво необхідно не тільки сформувати стратегічні орієнтири соціально-економічного розвитку, а і підтвердити їх виконання розробленими стратегічними проектами і програмами.

Враховуючи вагомі ризики і загрози, які генерує глобальне середовище, на поточному етапі розвитку доцільним є утримання від надмірної орієнтації на ресурси ззовні. Рациональною видається орієнтація на внутрішні резерви. У випадку необхідності використання ресурсів зовнішніх, рішення про прийняття такого варіанта розвитку подій має бути виваженим та обґрунтованим [7].

Зростання конкурентоспроможності країн у світовому господарстві, розвиток міжнародної торгівлі та науково-технічний прогрес спонукають до пошуку та удосконалення наукових підходів щодо визначення стратегічних напрямів розвитку національної економіки в умовах євро-

інтеграційних процесів. Для економіки України, що стала на шлях євроінтеграційних трансформацій, важливим є досвід підвищення ефективності господарської діяльності країн-членів ЄС, зокрема з упровадження цільових програм макроекономічного розвитку.

У Європі промислові програми макроекономічного розвитку в еру глобалізації формують міцну, диверсифіковану і конкурентоспроможну промислову базу, пропонуючи високооплачувані робочі місця. Вони забезпечують розвиток підприємництва, максимізують вигоди із процесів глобалізації, впливають на поліпшення конкурентоспроможності продукції і послуг [8].

Національна економіка, у власному розвитку, повинна орієнтуватися на чіткі стратегічні орієнтири, які мають конкретизуватися в межах відповідного документа. Подібний документ має виступати пріоритетним щодо базових основ реалізації державної політики в контексті глобальних тенденцій.

Схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. «Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» визначає мету, вектори руху, дорожню карту, пріоритети та індикатори оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових завдань становлення та розвитку України. Для забезпечення вектора розвитку пропонується: відновити макроекономічну стабільність; забезпечити стійке зростання економіки у екологічно невиснажливий спосіб; створити сприятливі умови для господарської діяльності та прозору податкову систему. Стратегія передбачає реалізацію 62 реформ, серед яких: дерегуляція та розвиток підприємництва; програма розвитку малого та середнього бізнесу; захист економічної конкуренції; податкова реформа; програма енергетики; програма енергоефективності; програма залучення інвестицій; програма енергонезалежності; програма збереження навколишнього природного середовища; програма розвитку інновацій та інші.

Фактичні кроки з упровадження Стратегії «Україна 2020» оцінюватимуться за 25 індикаторами, наприклад: у рейтингу Світового банку «Doing Business» Україна посяде місце серед перших 30 позицій; за глобальним індексом конкурентоспроможності, який обчислює Всесвітній економічний форум (World Economic Forum), Україна увійде до 40 кращих держав світу; ВВП (за паритетом купівельної спроможності) у розрахунку на одну особу, який обчислює Світовий банк, підвищиться до 16 000 дол. США; чисті надходження прямих іноземних інвестицій за 2015–2020 рр., за даними Світового банку, перевищать 40 млрд дол. США; показник проникнення широкосмугового Інтернету, за даними Світового банку, становитиме 25 абонентів на 100 осіб [9].

Аналіз існуючого економічного стану держави, проблем політико-правового характеру, а також положень, покладених в основу Стратегії «Україна 2020», дає змогу запропонувати такі стратегічні напрями соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції:

1. Формування державної політики, спрямованої на зростання і розвиток економіки. Її основу повинні складати внутрішнє політико-правове середовище, спроможне регулювати фактори глобального середовища, усувати проблемні чинники, визначати національну стратегію розвитку економіки, адаптувати її до глобального економічного середовища. Основним завданням має стати мінімізація впливу кризових явищ зовнішнього спрямування.

2. Розробка стратегічних програм розвитку української економіки з орієнтиром на пріоритети у побудові ефективних економічних відносин з найбільш розвинутими країнами — потенційними лідерами світової економіки. При цьому необхідно залучати в обіг наявні переваги, що має держава.

3. Посилення ролі держави у системі взаємодії з глобалізованим світом. Держава повинна реагувати, регулювати, моніторити прояви зовнішніх процесів, своєчасно включати відповідні механізми реагування, блокувати несприятливі впливи.

4. Реформування базових засад розвитку національної економіки шляхом переходу від міжнародної спеціалізації на низько-технологічних товарах і послугах, які втілюють в собі незначну додану вартість, до спеціалізації на середньо- та високотехнологічних видах виробництва. Це сприятиме зміцненню економіки, підвищить її конкурентні позиції за рахунок нарощування обсягу виробництва продукції, що має закінчений технологічний цикл і сприяє сталому використанню власного природно-ресурсного потенціалу.

5. Нівелізація глобальних впливів і широке використання територіальних переваг у розміщенні і розвитку виробництв, населення та інфраструктури. Це дасть можливість забезпечити стійкість розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

6. Виконання базової Стратегії «Україна 2020» повинне супроводжуватися розробкою альтернативних забезпечувальних стратегій, які будуть враховувати ситуацію, що складається на певний час, під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Урахування цих факторів забезпечить більш якісне виконання її завдань і стане початком повноцінного періоду реформування економіки України.

Висновки. Аналіз показників рівня глобальної конкурентоспроможності, інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості, а також

рівня ВВП України, негативних факторів ведення бізнесу показав, що таке економічне становище не може бути визнаним ані сталим, ані перспективним для країни. Тому прийняття Стратегії «Україна 2020» є своєчасним і таким, що потребує реалізації за допомогою забезпечувальних стратегій, програм і проєктів, які базуватимуться на економічному, соціальному, сировинному потенціалі і сприятимуть соціально-економічному розвитку України в умовах євроінтеграції.

Література

1. Гончар О. Розробка стратегії розвитку потенціалу підприємства за умов глобалізації та євроінтеграції / О. Гончар // Економіст. — 2015. — № 1. — С. 49–52.
2. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-onkurentospromozhnosti-2>.
3. Пунько Б. М. Стратегічні орієнтири розвитку національної економіки в глобальному середовищі / Б. М. Пунько // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. — 2011. — № 3. — С. 48–56. — Електронна версія за адресою : jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/4279.
4. Держстат підрахував обсяг іноземних інвестицій в економіку України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://economics.unian.ua/finance/2105459-derjstat-pidrahuvav-obsyag-inozemnih-investitsiy-v-ekonomiku-ukrajini.html>.
5. Інвестпривабливість України досягла максимуму за 6 років [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://economics.unian.ua/finance/2007941-investprivablivist-ukrajini-dosyagla-maksimumu-za-6-rokiv-infografika.html>.
6. Мінекономрозвитку підрахувало зростання економіки України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://economics.unian.ua/finance/2310991-minekonomrozvitku-pidrahuvvalo-zrostannya-ekonomiki-ukrajini.html>.
7. Сундук А. М. Стратегічні пріоритети забезпечення ефективного розвитку національної економіки в контексті глобальних тенденцій / А. М. Сундук // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 5. — С. 34–35.
8. Коряцька О. І. Оцінювання ефективності промислового виробництва України в умовах євроінтеграційних процесів : дис. на здоб. наук. ступеня канд. економ. наук за спец. 08.00.03 / О. І. Коряцька. — Львів, 2016. — 238 с.
9. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України (№ 5/2015 від 12 січня 2015

року) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.

References

1. Gonchar, O. (2015). *Rozrobka stratehii rozvytku potentsialu pidpriemstva za umov hlobalizatsii ta yevro-intehratsii* [Development of strategy of development of potential of enterprise subject to the condition is the globalizations and euros of integration]. *Ekonomist*, 1, 49–52 (in Ukr.).
2. *Pozytyiia Ukrainy v reitynhu krain svitu za indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti 2017–2018r. r.* (2017). [Position of Ukraine in rating of countries of world after the index of the global competitiveness 2017–2018]. Retrieved from <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-onkurentospromozhnosti-2> (in Ukr.).
3. Punko, B. M. (2011). *Stratehichni oriientyry rozvytku natsionalnoi ekonomiky v hlobalnomu seredovyshchi* [Strategic reference points of development of national economy in a global environment]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sotsiologhiia, pravo*, 3, 48–56. Retrieved from jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/4279/4414 (in Ukr.).
4. *Derzhstat pidrahuvav obsiah inozemnykh investitsii v ekonomiku Ukrainy* (2017). [State Statistics Service counted up the volume of foreign investments in the economy of Ukraine]. Retrieved from <https://economics.unian.ua/finance/2105459-derjstat-pidrahuvav-obsyag-inozemnih-investitsiy-v-ekonomiku-ukrajini.html> (in Ukr.).
5. *Investprivablivist Ukrainy dosiahla maksimumu za 6 rokiv* (2017). [Attained Investment attractiveness Ukraine to the maximum for 6 years]. Retrieved from <https://economics.unian.ua/finance/2007941-investprivablivist-ukrajini-dosyagla-maksimumu-za-6-rokiv-infografika.html> (in Ukr.).
6. *Minekonomrozvytku pidrahuvvalo zrostannia ekonomiky Ukrainy* (2017). [To Ministry of economic development counted up growth of economy of Ukraine]. Retrieved from <https://economics.unian.ua/finance/2310991-minekonomrozvitku-pidrahuvvalo-zrostannya-ekonomiki-ukrajini.html> (in Ukr.).
7. Sunduk, A. M. (2012). *Stratehichni priorytety zabezpechennia efektyvnoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky v konteksti hlobalnykh tendentsii* [Strategic priorities of providing of effective development of national economy in the context of global tendencies]. *Investitsii: praktyka ta dosvid*, 5, 34–35 (in Ukr.).
8. Koriatska, O. I. (2016). *Otsiniuvannia efektyvnosti promyslovoho vyrobnytstva Ukrainy v umovakh yevro-intehratsiinykh protsesiv* [Evaluation of efficiency of industrial production of Ukraine in the conditions of eurointegration processes] (Candidate's thesis). Lviv, (in Ukr.).
9. Decree of the President of Ukraine No. 5 (2015). *Pro Stratehiuu staloho rozvytku «Ukraina-2020»*. [About Strategy of the steady development «Ukraine-2020»]. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> (in Ukr.).